Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапісь, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.
Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл. 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 12 лютага 1932 г. № 6 (31)

Популярна-навуковыя лекцыі
ладжаныя Лекцыйнай Камісіяй Беларуск. Навук. Таварыства.

Праграма на месяц люты:

У нядзелю, 14 лютага — лекцыя інж. АНТ. ТРЭПКА
на тэму: **Цуды тэхнікі.**

У нядзелю, 21 лютага — у 10-ыя ўгодкі сьмерці Ядвігіна Ш.—лекцыя ХВ. ІЛЬЯШЭВІЧА
на тэму: **Жыцьцё і творчасьць Ядвігіна Ш.** (Антона Лявіцкага)

У нядзелю, 28 лютага — лекцыя УЛ. САМОЙЛЫ
на тэму: **Аб беларускім мастацтве**

Лекцыі чытаюцца ў Салі Віленскае Беларускае Гімназіі (ВОСТРАБРАМСКАЯ 9).

Пачатак у 4 гадз. вечара —) (— Уваход вольны і бясплатны.

Далучэньне Навагрудзкага ваяводзтва да Віленскага.

У часе соймавае дыскусіі над бюджэтам міністэрства ўнутраных спраў выступіў з прамовай пасол з ББ праф. Станевіч, з Вільні (б. міністар). Паміж іншым, прамоўца выставіў дамаганьне, каб урад чым хутчэй правёў злучаньне Навагрудзкага ваяводзтва з Віленскім—з цэнтрам у Вільні.

Гэтае слушнае дамаганьне, якое хутка мусіць быць зьдзейсьнена, мы з свайго боку можам дапоўніць трэбаваньнем, каб і рэшта беларускіх земель, якія сягоньня ўваходзяць у склад ваяводзтваў Палескага і Беластоцкага, былі гэтак сама далучаны да віленскага цэнтру.

Праўда аб школе.

З таго мамэнту, як урад падаў у Сойм законапраект аб рэформе школьніцтва ў Польшчы, падтрымліваючая яго прэса стараецца абсняваць гэтае в. радыкальнае пачынаньне, востра крытыкуючы ўсю сучасную пастаноўку школьнае справы. Пры гэтым сьцьвярджаецца і ўсё тое, што некалі закідала польскаму школьніцтву на нашых землях беларуская радыкальная прэса, сьцягіваючы на галовы сваіх рэдактароў часта вялікія „няпрыемнасьці“...

Гэтак орган абшарнікаў „Słowo“ ў № 27 сьцьвярджае ў самай рашучай форме, што *пастаноўка працы ў народных школах („повшэхных“)—вельмі благая. Толькі ў рэдкіх, выключных выпадках польская ўрадавая сямігодка можа падгатаваць дзіця да паступленьня ў III клясу гімназіі.* Дый сямігодак—вельмі мала: „немагчыма — дзеля нястачы грошы—з'арганізаваць патрэбную лічбу навет двуклясовых повшэхных школ, — аб сямігодніх і лятуцець нельга!“ А тыя двуклясоўкі, якія ёсьць, пастаўлены гэтак, што *прыходзіцца сустракацца з наўторнай няграматнасьцяй у дзяцей, скончыўшых гэныя школы і пасьля — забыўшых усё, чаго іх вучылі...*

Ня дзіва—дадамо адсябе: *навучаньне беларускіх дзяцей у незразумелай для іх польскай мове пры поўным выключэньні мовы роднай — беларускай* (вучыцялі, здаралася, мусілі паразумявацца з сваімі вучнямі праз перакладчыка!) *не магло даць іншых вынікаў...* Але аб гэтым польская прэса ўпарта маўчыць!

Не дагаварывае польская прэса ўсяе праўды і аб урадавых сярэдніх школах (гімназіях), якіх *„набудавалі неяк дзівачна“*. Школы гэтыя *„стаяць пераважна на вельмі нізкім роўні“*, — піша „Słowo“. І ня дзіва, — скажам ізноў ад сябе. Бо-ж, як і пры арганізацыі ніжэйшых школаў, тварцы нялічанае колькасьці польскіх урадавых гімназіяў на беларускіх землях кіраваліся *чыста палітычнай мэтай*: чым хутчэй спольшчыць усіх беларускіх дзяцей — дый не на паперы (як у часе сьпісу насяленьня!), а—на дзеле. Задачай польскіх гімназіяў на нашай тэрыторыі сталася буджэньне ў тутэйшай моладзі, пераважна беларускай, польскага нацыянальнага пачуцьця, „ачаровываньне“ гэтае моладзі „пышнасьцяй“ і „панскасьцяй“ польскае культуры і адрываньне ад „мужыцкае“ Беларусі. Толькі ж *запраўднае культуры* якраз гэтыя гімназіі не давалі... У выніку гэтага—*„моладзь, якая атрымала сярэднюю эдукацыю, у жыцьці зьяўляецца незараднай, а да вышэйшае навукі — зусім не падгатавана“*...

Які з гэтага вывад? — Той, што *нельга будаваць школьніцтва ў нашым краі дзеля чыста палітычных мэтаў і на чыста палітычных падставах.* Такая школьная палітыка, як бачым, *скандальна збанкрутавала.* І калі ўрад, праводзячы сваю школьную рэформу, паважна гаворыць аб тым, што „падставы арганізацыі школьніцтва маюць аблягчыць дзяржаве арганізацыю ўзгадаваньня і навучаньня агулу на сьведамых сваіх абавязкаў і творчых грамадзян Рэспублікі, а гэтым грамадзянам забясьпечыць найвышэйшае маральнае і ўмысловае разьвіцьцё і даць найлепшую падгатоўку да жыцьця“,—дык *за падставу школьнае рэформы на беларускіх землях мусіць быць пакладзена навука ў роднай, беларускай мове.* Інакш—і зрэформаваная школа будзе выглядаць у нас акурат гэтак сама, як выглядае цяпераш няя.

Стварэньне роднае нам *беларускае школы* наагул было і будзе *цэнтральным пунктам дамаганьняў усяго беларускага грамадзянства.* Без зьдзейсьненьня гэтага дамаганьня справа *чыста пэдагогічная*, вырашаная позытыўна ўсім культурным сьветам (—навука ў матчынай мове), у нашых варунках *ператвараецца ў палітычны лёзунг*, які стала знаходзіцца ў *непрымірымай супярэчнасьці з „настаўленьнем“ усяго польскага дзяржаўнага жыцьця.* Ці карысна гэта для дзяржавы? На гэтае пытаньне няхай знойдуць адказ самыя польскія дзяржаўнікі...

БЮДЖЕТ У СОЙМЕ.

4 лютага ў Сойме распачалася штогодная бюджэтная дыскусія.

Сойм працуе ўсьцяж, так сказаць, „на два пастава“. Да паўдня ідзе праца ў радзе камісіяў над важнейшымі законапраектамі—аб перабудове школьнай сыстэмы, аб новым самаўрадавым ладзе, аб рэформе констытуцыі. Ад паўдня ідзе ў нячувана шпаркім тэмпе разгляд бюджэту на плєнуме Сойму. Запраўды-ж: уся агульная дыскусія—разам з дакладам генаральнага дакладчыка бюджэту і з прамовай мін. скарбу — заняла ўсяго 8 гадзін... Такога рэкорду яшчэ, здаецца, ня ведае парляманцкая гісторыя сьвету.

У сваім дакладзе генар. дакладчык п. Медзіньскі сьцьвярдзіў, што бюджэтная камісія нязначна зьмяніла паданы ўрадам бюджэт, зьменшыўшы як даходы, таксама і выдаткі ў ім. Адвак, ня гледзячы на гэта, бюджэт выйшаў і з камісіі з значным недахопам—74 з паловай мільён. зл. Праўда, недахоп гэты становіць толькі каля 3 прац. усей бюджэтнай сумы, але, як падчырківалі ўсе у часе дыскусіі, гэта першы бюджэт за апошнія гады, які наперад прадбачыць недахоп — дый такі нявыважны.

Але справа ў тым, што навет з такім значным дэфіцытам (недахопам) бюджэт, як гэта прызнаў і сам дакладчык, і востра падчырківалі ўсе аратары апазыцыі, ня можа лічыцца рэальным. Гэта значыць, што няма пэўнасьці, што на ўсе паказаныя выдаткі ўдасцца сабраць прадбачаныя даходы. Дакладчык бюджэту выразна казаў, што трэба лічыцца з нябывалым спадкам падаткавай здольнасьці вялізарнай масы насяленьня, дый што таму — ня толькі нельга будзе закруціць падатковую шрубу з усей патрэбнай жорсткасьцяй, але наадварот — урад змушаны будзе зрабіць падатнікам „рад значных палёгкаў, каб недапусьціць да руіны варштатаў працы“.

Закідалася ў дыскусіі бюджэту і яго „непразрыстасьць“, гэта значыць цяжкасьць для парляманту разабрацца ў паданых лічбах і паддаць кантролю ўсю фінансавую гаспадарку ўраду ў цэлым. А гэта таму, што ўрад натварыў шмат так зван. „соцыяльных фондаў“ (як дарожны і інш.), а таксама асобных фінансава-гаспадарчых адзінак дзяр-

жаўнай гаспадаркі, як дзяржаўныя чыгункі ды розныя манаполіі, дакладныя коштарысы якіх выключаны з агульнага бюджэту, а паданы толькі ў агульных лічбах даходаў і выдаткаў. Такіх ужо, як кажуць, „скомэрцыялізаваных“, ці пабудаваных на падставах гандлёвай самааплатнасьці ды комэрцыйнага зыску, дзяржаўных прадпрыемстваў урад меў ужо аж 43, у гэтым годзе да іх ліку далучаны дзяржаўныя чыгункі—з бюджэтам у паўтара мільярда, а цяпер урад мае яшчэ скомэрцыялізаваць і тытунёвую манаполію— з бюджэтам у 600 мільёнаў злот. Такім чынам, як падлічае прэса, гэты закрыты ад парляманту, „тайны“ бюджэт мае стацца большым навет ад яўнага, даступнага кантролю народнага прадстаўніцтва.

Апазыцыя, а навет сам старшыня бюджэтнай камісіі, пас. Бырка, адзін з выдатнейшых фінансістаў Б. Б. (былы пястовец) — падчырківалі небясьпечнасьць і недапусьцімасьць такой бюджэтнай гаспадаркі, бо-ж пры такім парадку народнае прадстаўніцтва, дый нават і сам міністар фінансаў, галоўны і адказны ўкладчык і камандзір бюджэту, ня будуць ведаць, куды і як выдаюцца народныя-дзяржаўныя грошы... Сам міністар скарбу заявіў, што пасол Бырка мае ў значнай меры слушнасьць.

Скуль-жа, з якіх крыніцаў мае быць пакрыты бюджэтны недахоп? Мін. скарбу сказаў, што пакрые недахоп з „рэзэрваў скарбовых“, ці з абаротных сумаў скарбу. Але, як падчыркнуў адзін з аратараў апазыцыі, баланс гэтых сумаў ня быў прадстаўлены Сойму, таму ён ня можа ацаніць цалком рэальнасьці гэтай крыніцы. Пытаньне—асабліва важнае таму, што, як прызналі блізу ўсе прымаўшыя ўчасьце ў дыскусіі, не выключаючы і самога міністра скарбу, фактычны недахоп можа перавысіць значна той, што прадбачаны ў бюджэце. У зьвязку з гэтым асаблівае ўражэньне зрабіла у Сойме заява міністра скарбу, што ўрад мае падвоіць свой крэдыт (безпрацэнтны) ў польскім (дзяржаўным) банку—з 50 мільён. зл. да 100. Ня толькі прадстаўнікі апазыцыі горача падчырківалі „псыхолёгічную небясьпеку“ (ведама-ж для сталасьці польскай валюты) непрадбачанага статутам польскага банку такога значнага крэдыту для ўраду, але навет сам дакладчык, п. Медзіньскі, адзін з галоўных лідэраў Б. Б., заявіў, што гэтая справа вельмі далікатная, дык урад пэўне-ж паважна ўматывуе і апрацуе гэты праект падвышэньня крэдыту — для павялічэньня абаротных сумаў скарбу,—каб не напалохаць нікога за сталасьць польскай валюты.

——

Спасярод соймавых клюбаў усе, апроч клюбу Б. Б., заявілі, што, ня маючы даверу да ўраду, будуць галасаваць проці бюджэту. Між імі—і клюб жыдоўскі, які яшчэ ў мінулым годзе галасаваў за бюджэт. „Жыды, заявіў яго аратар, зьяўляюцца першымі сярод тых, што горка расчараваліся адносна да пасьлямаёвага ўраду, які ня споўніў дадзеных ім жыдоўскаму народу прырачэньняў“... „Зьбядненьне жыдоўскага народу ў Польшчы, казаў ён далей, ідзе катастрафічным тэмпам. А тымчасам бюджэт у 2 з паловай мільярда злот. зьмяшчае ў сабе адну толькі пазыцыю для жыдоўскага народу — ў суме 200.000 зл. Таксама з выдаткаў асабовых — ў суме звыш 1 мільярда зл. — жыды блізу ня маюць ніякага прыбытку: жыдоў урадоўцаў няма“... Але ж блізу тое ж самае могуць сказаць пра бюджэт і беларусы, якія, нясучы ўсе падатковыя цяжары бюджэту, ня маюць у ім ніводнай „пазыцыі“, вызначанай на мэты культурна-нацыянальнага жыцьця...

Адзначым яшчэ характэрную заяву прадстаўніка украінскага клюбу. У адказ на ведамае экспозэ мін. ўнутран. спраў Пярацкага, пас. Левіцкі заявіў, што „ўрад не прызнае за украінцамі ў межах Польшчы характару асобнай праўнай асобы, ня бачыць у нас сыноў асобнага вялікага народу, але бачыць у нас паасобных грамадзян Польшчы, якім—за цану іх лёяльнасьці — можна забясьпечыць роўную з усімі іншымі грамадзянамі ахову іх жыцьця і маемасьці... Але мы заяўляем, што ніводзін з адламаў украінскай думкі на гэткую новую падставу ня згодзіцца, што такая палітыка міністра толькі завострыць адносіны дый урэшце збанкрутуе. Узаемныя адносіны паміж абыдвума народамі — польскім і ўкраінскім — могуць уладжыцца памысна толькі на падставе пашаны да украінцаў, як да вялікага народу, — у духу волі яго і роўнасьці з вялікім народам польскім“...

Думаем, што пад гэтай заявай правадыра украінцаў падпісаўся-б і кожын сьведамы беларус.

Конфэрэнцыя у справе разбраеньня.

Францыя выступіла з сэнсацыйным праектам. Гэты праект прапануе, каб з Лігі Нацыяў, бясcільнае цяпер установы, маючае толькі „маральную“ павагу, — зрабіць установу, якая свае рашэньні магла-б уладна праводзіць у жыцьцё, маючы магутны апарат ваеннай, аружнай прымусі. Паводле француcкага праекту, Ліга Нацыяў атрымала-бы ад усіх дзяржаваў у свае выключнае распараджэньне— увесь іх паветраны ваенны флёт, усе браняносцы дый усю цяжкую артылерыю. Гэтыя роды узбраеньня мусяць быць зроблены міжнародавымі. Тады, кажа француcкі праект, запраўды робіцца немагчымай усялякая вайна аднае дзяржавы проці другое. Бо-ж проці кожнага „гвалтаўніка“ Ліга выступіць ня толькі, як установа „моральна - судовая“, але як „каральна-выканаўчая“.

——

Прапазыцыя Францыі выклікала вялізарнае ажыўленьне, як у Жэнэве, таксама і ў прэсе ўсяго сьвету. Францыя, як пішуць, хоча рашуча ратаваць дарэшты скампраматаваную бясcільлем у японска-кітайскім конфлікце Лігу Нацыяў. Але блізу ўся прэса сьцьвярджае, што француcкі праект ставіць залішне далёкую і цяжкую да зьдзейсьненьня ў нашыя часы задачу перад Лігай Нацыяў. Дый запраўды-ж, апроч Францыі, усе вялікія дзяржавы, як высказалася адкрыта іх прэса, адносяцца да праекту вельмі „стрымана“. Ня толькі Амэрыка і СССР, якія не ўваходзяць у склад Лігі, але і Англія, Нямеччына і Італія — проці француcкага праекту, які мае быццам — „падмураваць толькі мацней француcкую гэгемонію ў Эўропе“. За француcкі праект, як думае француcкая прэса, будуць у Лізе толькі сярэднія і малыя дзяржавы, якія цяпер ствараюць „француcкую большасьць“ у Лізе.

——

Асабліва абураецца на француcкі праект нямецкая прэса, якая бачыць у ім толькі „спрытны манэўр Францыі, каб адцягнуць конфэрэнцыю ад яе запраўднай і адзінай задачы: рэальнага разбраеньня“. Асабліва крытыкуе нямецкая прэса пункт аб інтэрнацыяналізацыі паветранага флёту, бо-ж толькі ў гэтай галіне Нямеччына мае ўжо і цяпер перавагу над Францыяй, дык Францыя хоча сваім праектам раскрыць і падпарадкаваць міжнародаваму кантролю ваенны флёт Нямеччыны, які Нямеччына спрытна хавае ад кантролю.

——

Паседжаньне 6 лютага прысьвечана было прыняцьцю пэтыцыяў розных пацыфістычных арганізацыяў. Асабліва эфэктным было выступленьне міжнародавай процiваеннай Лігі Жанчын, якая падала пэтыцыю ад 52 дзяржаваў, падпісаную 5 з паловай мільёнамі жанчын усяго сьвету. Пасьля таго пачаліся заявы розных міравых арганізацыяў і палітычных партыяў, сярод якіх асабліва вострай была прамова старшыні II інтэрнацыяналу (социялістычнага) тав. Вандэрвэльдэ, які паміж іншым патрэбаваў, каб у новай Эўропе раз назаўсёды была скасавана розьніца паміж пераможцамі і пераможанымі — ў галіне збраеньняў; найлепшым і радыкальным шляхам да гэтага было-б агульнае разбраеньне ўсіх дзяржаваў — пад кантролем Лігі Нацыяў. „Мы прыйшлі сюды, казаў Вандэрвэльдэ, не на тое, каб заяўляць пажаданьні. Не: мы прыйшлі трэбаваць — ад імя 14 мільёнаў арганізаваных у II інтэрнацыянале работнікаў усяго сьвету, якія праз нас заяўляюць, што яны не дапусьцяць да новае вайны“...

Вайна Японіі з Кітаем.

Японцы занялі, пасьля бомбардоўкі, форт Ву-Сун, які бароніць уваход у Шанхайскі порт, захапіўшы гэтак у свае рукі поўны кантроль над усімі караблямі, якія йдуць у Шанхай.

———

Як даносяць японскія крыніцы, радавы ўрад зьбірае ў раёне Уладзвастоку значныя ваенныя сілы і мае абвясьціць увесь раён на ваенным палажэньні.

———

Вестка аб тым, быццам Амэрыканскія Штаты—у паразуменьні з іншымі дзяржавамі—выслалі Японіі ультыматум: да 11 лютага вывесьці свае войскі з Шанхаю, пагражаючы інакш вайной,—аказалася няпраўдзівай.

———

Паводле англійскіх вестак, Японія сваей шанхайскай апэрацыяй імкнецца скінуць нанкінскі ўрад, а падтрымаць урад кантонскі —камуністычны, як карысьнейшы з пункту гледжаньня японскіх інтарэсаў...

Шмат праўды ў гэтай характэрнай заяве. Трэба толькі памятаць, што і нанкінскі ўрад Чанг-Кай-Шэка, як карысьнейшы для англійскіх інтарэсаў, падтрымліваны Англіяй, прычыніўся шмат да таго, каб разьбіць тое ўсенароднае аб'яднаньне, той вялізарны ўздым нацыянальнай волі да свабоды і незалежнасьці, які даваў такую непераможную сілу Нацыянальнай Арміі Кітаю ў барацьбе з імпэрыялістамі 5—6 гадоў назад. Узаемнай барацьбой двух лягераў, на якія разьбіўся Кітай, былі страшэнна зруйнаваны яго сілы дый—падрыхтавана тая лёгкасьць, з якой цяпер паняволівае яго дый рве на кавалкі яго зямлю Японія.

У еднасьці—вялікая сіла. Вось навука з далёка-усходніх падзеяў для кожнага народу.

———

На новую заяву Амэрыкі і Англіі японскаму ўраду аб тым, што пастанова Японіі выслаць новыя войскі ў Шанхай зрабіла для іх „вельмі сумную неспадзяванку“, японскі камунікат каротка адказаў, што высылка новых сіл у Шанхай—„была канечная“...

Як даносіць радавая крыніца, Японія выслала ў Шанхай аж 2 новыя дывізіі—лічбай 22.000 жаўнераў.

———

Радавы пасол у Токіо заявіў пратэст СССР проці заняцьця японскім войскам усходне-кітайскай чыгункі, якая зьяўляецца супольнай уласнасьцяй Кітаю і СССР. Нота СССР адзначае, што японскае войска карыстаецца чыгункай, ня пытаючыся навет дазволу ў савецкага ўраду чыгункі.

———

Ад суботы йзноў пачаўся абстрэл Шанхаю японскай артылерыяй і самалётамі, каб перашкодзіць атацы кітайскіх войскаў да прыбыцьця новых японскіх дывізіяў.

———

Галоўны камандзір японскіх марскіх сілаў, апэруючых пад Шанхаем, адмірал Шыёзава, заявіў, што мэтай усей апэрацыі ёсьць „пэўнае ачышчэньне шанхайскага раёну ад кітайскіх войскаў. Дык яны зрабілі-б найлепш, каб самі адыйшлі адсюль дабравольна“...

У зьвязку з гэтым стаіць прапазіцыя японскага ўраду вялікім дзяржавам—патрэбаваць ад Кітаю поўнай дэмілітарызацыі (ачышчэньня ад войскаў і ад усялякіх украпленьняў, берагавой артылерыі і т. д.)—у мэтах так зв. „адчыненых дзьвераў“ і „вольнага гандлю“...

Японія добра ведае, што яна робіць дый чым можна зрабіць сабе прыхільнікаў з сваіх конкурэнтаў і супраціўнікаў... Японія хоча зрабіць з кітайскай дзяржавы толькі цалком „вольны“ рынак для тавараў вялікіх дзяржаваў (насамперш, зразумела-ж — японскіх), а з вялікага кітайскага народу—толькі работнікаў на іх фабрыках дый спажыўцоў іх прамысловай прадукцыі. Недарма-ж японская нота дзяржавам кажа, што „Японскі флёт спаўняе ў Шанхаі свой міжнародавы абавязак“...

———

Японская прэса адкрыта разважае пляи ствärзэньня з далёка-ўсходніх валадзеньняў СССР самастойнай так. зван. „буфэрнай“ дзяржавы, якая-б іграла ролю нэйтральнага пасу між СССР і Японскай Манчжурыяй... Улада ў гэтай дзяржаве была-б аргаізавана... з расейскай „белай эміграцыі“, зразумела — пад кантролем Японіі... Такім чынам—аднача сна з „незалежна“-японскай Манчжурыяй мае быць створана побач і „незалежна“-японскае Прыамурра...

Японія заняла ўжо сваім флётам і марскімі дывізіямі ўсе бяз вынятку важнейшыя порты Кітаю, узяла з бою Шанхай, пагражае занядцем з дня на дзень усім сталіцам Кітаю і патрабавала ад Кітаю здацца на ласку Японіі. Гэтым Японія сьведама і спрытна абурыла да апошніх граніцаў усе вялікія дзяржавы, інтарэсы якіх групуюцца пераважна ў ярэднім і паўднёвым Кітаі, у часцы— у шанхайскім раёне. Але гэтым Японія зрабіла для сябе найлепшы псыхолёгічны грунт дзеля памысьнага для яе вырашэньня манчжурскай справы. Калі—пад націскам страціўшых ужо цярплівасьць вялікіх дзяржаваў—Японіі прыйдзецца ўступаць, яна будзе мець з чаго рабіць „скідку“... Дый цяпер ужо вялікія дзяржавы і Ліга Нацыяў займаюцца толькі справай Шанхайскай, пакінуўшы цалком справу Манчжурыі.

Жыцьцё Польшчы.

Справа даразных судоў у камісіі Сойму.

Фракцыя ППС падала ў Сойм прапазіцыю аб скасаваньні даразных судоў. На апошнім паседжаньні юрыдычнае камісіі разглядалася гэтая прапазіцыя. Дакладчык, пасол ППС Пужак, паказаў усе небясьпекі такой «скорастрэльнай юстыцыі», жаліўся на лішнюю шпаркасьць судовага працэсу, на цяжкі для судзьдзёўскага сумленьня загад гэтых судоў «выбіраць» кары толькі паміж вечнай катаргай і карай сьмерці,—на тое, што даразным судом падлягаюць — побач з справамі ўгалоўнымі—і справы палітычныя. Падчыркнуў дакладчык і тое, што кара сьмерці накладаецца ў гэтых судох навет на непаўналетніх. Прапазіцыю ППС падтрымалі блізу ўсе апазыцыйныя фракцыі Сойму. Але галасамі ББ яна была адкінена.

З літоўскага жыцьця.

Аб'яднаньне віленскіх літвіноў.

У сувязі з зачыненьнем віленскім куратарам 9 літоўскіх школ у Віленшчыне адбыўся сход Часовага Літоўскага Камітэту ў Вільні, на якім пастаноўлена зьвярнуцца да школьных уладаў з дамаганьнем адчыніць новыя літоўскія школы замест зачыненых.

На тым жа паседжаньні выбраны новы склад Камітэту, у які ўвайшлі прадстаўнікі ўсіх змагаючыхся між сабой кірункаў: старшыня—Сташыс, віцэ-старшыні—кс. Краўяліс і д-р Альсейка, сакратар — Р. Мацкевіч.

Цікавы прыклад для нас, беларусаў. На жаль, у нас ёсьць такія асобы, як кс. Адам Станкевіч, якія ня спыняюца ні перад чым, каб недапусьціць да аб'яднаньня беларускага грамадзянства. Ганьба ім!

Клапоты Літвы ў Клайпэдзе.

Старшыня дырэкторыі (ўраду) аўтаномнага Клайпэдзкага абшару Бэтшэр (немец) арыштаваны па загаду літоўскага губэрнатара Мэркіса—за „дзяржаўную здраду“. Літоўскі ўрад, які баіцца ўсьцяж, каб немцы не адабралі назад Клайпэды, булага свайго „Мэмэля“, страшэнна ўстрывожыўся з прычыны нейкіх падазроных зносінаў старшыні Бэтшэра з Бэрлінам. Губэрнатар Мэркіс заявіў, што літоўскі ўрад не мае да яго больш даверу, дык ён павінен выйсьці ў адстаўку. На гэта Бэтшэр адказаў, што ён выбраны аўтаномным (незалежным) Соймам Клайпэды, дык выйдзе ў адстаўку тады, калі Сойм страціць давер... Тады яго і арыштавалі. Старшыня разам з іншымі сябрамі дырэкторыі аддаецца пад суд — за „здраду“.

У Коўне спадзяюцца энэргічнага пратэсту з боку нямецкага ўраду. Нямецкі ўрад лічыць, што гэты выпадак—толькі прычэпка, каб зрабіць новы замах на Клайпэду, пазбавіўшы яе аўтаноміі, пры якой краем упраўляюць не літоўцы, але немцы, якіх на абшары Клайпэды — большасьць.

З украінскага жыцьця.

Пастанова Рады Лігі Нацыяў у справе ўкраінскіх скаргаў.

Па дакладу японскага дэлегата Сато Рада прыняла рэзолюцыю аб некалькі разоў ужо адкладанай справе скаргаў украінскіх арганізацыяў у Польшчы — у сувязі з так званай «пацыфікацыяй» у Усх. Галіччыне.

Пастанова Рады Лігі можа лічыцца бліху поўным трыумфам польскага ўраду. Рада Лігі адкінула ўсе дамаганьні ўкраінцаў, навет каб адшкадаваньні пацярпеўшым ад «пацыфікацыйнай» акцыі, «прыняла да ведама» тлумачэньні польскага ўраду, а ў дадатак—парадзіла ўкраінцам у Польшчы быць больш лёяльнымі да Польскай дзяржавы. У бок польскага ўраду даклад Сато, прыняты аднагалосна Радай, толькі некалькі разоў выразіў «жаль» з прычыны таго, што ўсё-ж пры «пацыфікацыі» не абыйшлося без раду сумных фактаў, якія былі прызнаны самім урадам, дый за якія, як сьцьвярдзіў сам польскі ўрад, ён сам належыў жорсткія кары на вінаватых афіцэраў, жаўнераў і паліцыянтаў.

З усяго сьвету.

Скарга Нямеччыны на Літву.

Нямецкі ўрад зьвярнуўся да Лігі Нацыяў з скаргай на Літоўскі Урад за парушэньне Літвой падпісанай ёю Клайпэдзкай Конвэнцыі, трэбуючы скліканьня надзвычайнае сэсіі Рады.

Гітлер — кандыдат у прэзыдэнты Нямецкае Рэспублікі.

Гітлер, які дагэтуль яшчэ ня мае нямецкага „обыватэльства“ (ён грамадзянін Аўстрыі), здаецца, канчальна рашыў выставіць сваю кандыдатуру на прэзыдэнта нямецкае рэспублікі. Сьпярша яго прыяцель, прэм'ер адной з дзяржаваў Нямецкага Саюзу, хацеў даць яму обыватэльства шляхам назначэньня яго жандармскім афіцэрам. Але аб гэтым даведалася прэса, пачала кампанію процi такога скандалу, і гэты шлях праваліўся. Дык тады Гітлер зьвярнуўся сам беспасярэдна да прэзыдэнта Гіндэнбурга, каб той „надаў“ яму обыватэльства, як у працягу 4-ох гадоў ваяваўшаму на нямецкім фронце. Ход абдуманы лоўка: калі Гіндэнбург яму ў гэтым адмовіць, дык гітлераўская прэса будзе пісаць, што ён адмовіў таму, што хоча пазбыцца найбольш небясьпечнага для сябе канкурэнта... Дык Гітлер — у прашэньні да Гіндэнбурга — сам піша, што обыватэльства яму патрэбна дзеля таго, што „нямецкі народ (?) хоча высунуць яго кандыдатуру ў прэзыдэнты“...

Першы рапарт „шанхайскай камісіі“ Лігі Нацыяў.

„Шанхайская камісія“ Лігі Нацыяў прыслала ўжо ў Раду свой першы рапарт. Прычыну ўсяго конфлікту паміж Японіяй і Кітаем зыркая камісія Лігі Нацыяў угледзіла — „у процi-японскай агітацыі ў Кітаі, якая распачалася ў восені мінулага году“... Аб прычыне-ж гэтай прычыны — аб тым, што якраз у восені пачалася захватная навала японцаў на Манчжурыю,—аб гэтым шляхотная камісія Лігі ні кажа нічога...

Тэрорыстычны рух у Індыі

Адной з найважнейшых прычынаў слабае актыўнасьці Англіі на полі сусьветнай палітыкі і яе поўнага бязсільля ў справе японска-кітайскага конфлікту — зьяўляецца ўсё больш небясьпечнае палажэньне англійскае ўлады ў Індыі. Рэвалюцыйная актыўнасьць у Індыі расьце, „пасыўнае спраціўленьне“ гандыстаў усё боль ператвараецца ў тэрорыстычны рух. Вясьці барацьбу з гэтым рухам гандыстам перашкаджаюць рэпрэсіі процi іх з боку англійскага ўраду.

Добры пачын.

У нядзелю, 7-га лютага г. г. адбыўся першы ў гэтым годзе лекцыйны вечар Бел. Навук. Т-ва ў Вільні. Гэта быў першы з раду намечаных вечароў, на якіх будуць чытацца лекцыі на розныя тэмы. Былі прачытаны дзьве лекцыі: малады географ Д-р М. Ільляшэвіч чытаў на тэму: „Аб уплыве фізычна географічных варункаў на вытварэньне беларускага тыпу“, а вядомы бел. літэр. крытык, гр. А Луцкевіч — на тэму „Песьнярка барацьбітка („Цётка“).

У перапоўненай публікай салі было прыемна слухаць жывое беларускае слова. Д-р М. Ільляшэвіч выясьніў, як уплывалі клімат, прырода і іншыя географічныя варункі на вытварэньне тых фізычных і духовых аднакаў, якія адрозьніваюць беларусоў ад іншых народаў. (Узрост—1667 мм., даўгагаловасьць найбольшая спасярод усіх славянскіх народаў, сьветлы тып і т. д); між іншым, у сваей лекцыі, д-р М Ільляшэвіч выкарыстаў новы антропомэтрычны матэр'ял, які атрыманы падчас антропомэтрычных досьледаў над вучнямі Віл. Бел. Гім. 1930 г. Гэты матэр'ял пацьвярджае адзначаную ўжо доўгагаловасьць у ўсіх вучняў, апрача аднаго. Асаблівасьці беларускае прыроды ўплылі і на вытварэньне асаблівасьцяў у будове (фізычнай і духовай) беларусоў.

Гр. А. Луцкевічу вельмі прыгожай форме прадставіў галоўныя мамэнты ў жыцьці і творчасьці „пясьняркі-барацьбіткі“ — Цёткі (Алёізі Пашкевіч). У сваёй лекцыі гр. Луцкевіч выкарыстаў і новы матэр'ял, які яму ўдалося здабыць ад брата Цёткі, Вайцеха. Аказываецца, Цётка ня была сялянскага паходжаньня. Шмат новага сьвятла на падставе гэтых новых матэр'ялаў кідаецца на дзіцячыя гады Цёткі. Наколькі папулярная была Цётка у Вільні ў рэволюцыйныя гады, сьведчыць расказаны гр. Луцкевічам эпізод з 1905 г., калі ён з братам Іванам, едучы са станцыі возьнікам, разгаварыліся з вазаком і той пачаў дэклямаваць рэволюцыйныя вершы „Цёткі“.

У цяперашнія часы крызісу беларускага руху, гэтыя бязплатныя (з увагі на эканамічны крызіс) навуковыя лекцыі маюць аграмаднае значэньне.

Грамадзяне!

Хай кожны прывядзе на лекцыю знаёмага, і мы зробім з лекцыяў вялікага значэньня беларускі культурна-асьветны чыньнік.

Прысутны.

ХРОНІКА.

— **Марш. Пілсудскі ў Вільні.** 2-га лютага ў Вільню прыяжджаў марш. Пілсудскі. Паводле ўрадовага апавяшчэньня, марш. Пілсудскі прыяжджаў з мэтай кіраваньня ваеннымі гульнямі, у якіх прымалі ўчасьце вышэйшыя вайсковыя.

— **Характэрнае прызнаньне.** Пад загалоўкам: „Nowe parafje katolickie“ — орган польскіх абшарнікаў „Słowo“ ў нумары з 6-га лютага с. г. друкуе наступную заметку:

„Дзякуючы ўсіленай пастырскай працы, на Палесьсі прыбыла колькінаццаць новых рымска-каталіцкіх парахвіяў. Утварэньне новых парахвіяў на ўсходніх узьмежжах Рэчыпаспалітае дапамагае ўзмацаваньню веры і польскасьці на ўсходніх землях“.

Прызнамся—шчыра і ясна. Толькі вось такія прызнаньні вельмі пашкоджаць у працы нашай „радзімай“ хадэцыі...

— **Крызіс у Віленшчыне.** Газэты публікуюць цікаўныя цыфры, якія паказываюць катастрофальнае нарастаньне гаспадарчага крызісу ў Віленшчыне. Лічба банкрутцтваў прамысловых прадпрыемстваў у 1931 годзе перавысіла лічбу іх у 1930 г. на 24 працэнты. У працягу 1931 г. збанкрутавалі цэлы рад паважных старых фірмаў, што асабліва трывожыць дасьледчыкаў нашага гаспадарчага жыцьця.

— **З голаду—да войска.** Віленская польская прэса інформуе, што ў П. К. У. (Р К U) паступае маса паданьняў ад безработных, якія просяцца на вайсковую службу, каб хоць гэтак пяратрываць гэты страшны час крызісу.

Гаспадарчы аддзел.

Аб кармленьні с.-гаспадарчае жывёлы.

Кожны павінен ведаць, што кармленьне ня простая рэч, што карміць трэба ўмець. Колькі разоў здараецца, што два гаспадары маюць і аднолькавую колькасьць жывёлы, і аднолькавую колькасьць корму, а ў аднаго жывёла вясною выходзіць ў поўным целе, у другога-ж — жывёлу трэба падымаць на вяроўках. Усё гэта ад таго, што першы гаспадар умее карміць жывёлу, а другі не.

Кармленьне жывёлы будзе тагды правільным, калі ў корме будуць знаходзіцца ўсе кармовыя складнікі і ў найлепшых адносінах (прапорцыі). Усе віды с.-гаспадарчае жывёлы патрабуюць з аднаго боку азоцістых складнікоў (гал. бялок), з другога — безазоцістых, як крахмаль, цукар, тук. Безазоцістыя могуць да пэўнае меры адны другіх заступаць, тады як бялкоў безазоцістымі заступіць ніяк нельга. Апрача гэтых складнікоў жывёла патрабуе вады і мінэральных соляў. Патрэба мінэральных складнікоў меней відавочная, бо іх у звычайных кармох бывае дастатак. Аднак, калі іх бракуе, жывёла хварэе, пачынаецца растройства цэнтравае нэрвовае сыстэмы, слабасьць, сударгі і г. д. Асабліва шмат мінэральных соляў патрабуе маладняк, што трэба заўсёды мець на ўвазе.

Спажыты корм цалкам ня ўспрымаецца травячымі ворганамі жывёлы, а вялікая частка яго, пабыўшы якійсьці час у арганізме, ізноў выдаляецца. Дзеля гэтага, каштоўнасьць корму залежыць ня толькі ад таго, колькі ў ім знаходзіцца азоцістых і безазоцістых складнікоў, але і ад тато, як яны пэратраўляюцца (колькі іх успрымаецца травячымі ворганамі).

Апрача гэтага, ня кожны від жывёлы аднолькава выкарыстоўвае той ці іншы корм. Так напр., грубыя кормы (сена, салома) найлепш пэратраўляюць жвачныя, коні горш. Сьвіньні зялёны корм пэратраўляюць горш за жвачных, але зернавы корм і жмыхі нават лепей.

Неаднолькава пэратраўляюць кормы паасобныя жывёлы і аднае і тае пароды. Розьніца гэта паўстае ад таго, што ў некаторых індывідуумаў ёсьць слабейшыя зубы, пэўныя дэфэкты травячых органаў і г. д.

Як ужо раней гаварылася, найлепшае выкарыстаньне корму жывёлаю будзе пры пэўных адносінах безазоцістых складнікоў да азоцістых. Пэратраўленьне корму будзе тагды поўным, калі ў ім на 8 частак пэратраўліваных безазоцістых рэчаўін будзе прыпадаць ня меней 1-ае часткі сырога пратэіну (бялка). Для сьвіней пратэіну ў корме можа быць і меней. Добра ідзе ў іх пэратраўліваньне, калі на 12 частак безазоцістых 1 частка пратэіну. У праціўным разе, калі мы даём жывёле замала бялка, то ў траўленьні можа наступіць дэпрэсія — корм поўнасьцю не пэратравіцца. Зразумела, што жывёле ніколі не пашкодзіць, калі ў корме бялка будзе зашмат, але мы мусім абмежваць колькасьць бялка, дзеля таго, што корм багаты на бялкі дорага каштуе. Калькуляцыя змушае нас на бялку ашчаджаць.

Цяпер пастараемся азнаёміць чытача з кармавою вартасьцю найбольш спатыканых ў нас кармоў.

Найбольш адпавядаючым кормам для с.-гаспадарчае жывёлы ёсьць ня вельмі перастаяўшыя і ня вельмі малады ды сьвежы *зялёны корм*. Гэты корм цалком здавальняе жвачную жывёлу, добра ўплывае на разьвіцьцё ўсіх частак цела і спрыяе дойнасьці. Для коней аднаго зялёнага корму бывае замала, і тут трэба прыдаваць іншыя, больш пажыўныя кармы, галоўным чынам зернавыя. Сьвежы зялёны корм, ці сухі (сена), калі ён паходзіць з квасных сенажацяў, мае малую кармавую вартасьць, а часта знаходзіцца ў ім расьліннасьць, якая шкодзіць жывёле. У добрым зялёным корме ці ў сене не павінна быць такое травы, як сьвінюха, асака, казлы, сітнік, хвашчоўнік і інш. Сена толькі тады мае сваю поўную кармавую вартасьць, калі яно скошана ў час (не перастаялася) і высушана за добрае пагоды. Сена-ж з старое травы, ці падапсутае дожджамі, ці дароўніваецца да саломы, ці нават і тае ня варта.

Зараз, па высушэньню, сенам карміць нельга, — трэба, каб яно выпацела. Добра выпацеўшым сена лічыцца праз 4—5 месяцаў, але карміць ім можа ўжо і пасьля 3—4 тыдняў.

У апошнія часы ў нас сільна прапагуецца сіласаваньне пэўных расьлінаў, якія ёсьць сачыстымі і маюць шмат зялёнае масы, як кукуруза, падсонечнік і інш. Сіласаваньне робіцца такім чынам: сьвежыя сьцяблы, калі яны дасягнуць пэўнага росту, сякуць і складываюць туга ў ямы, ці пэўныя для гэтага будовы. У такім палажэньні зялёны корм не сапсуецца (калі да яго ня будзе мець доступу паветра), а сквасіцца і ў такім ужо заквашаным відзе скармляецца жывёлаю. Корм гэты, калі ён добра прыгатаваны, са смакам паядаецца жывёлаю, пабуджае да вылучэньня большай колькасьці малака, хоць малако тагды горшае. Такога малака не рэкамэндуецца даваць дзецям. Апрача гэтага з кармленьня сіласаваным кормам трэба вылучыць маладняк жывёлы і жывёлу цяжарную. Ня варта даваць гэтага корму ў апошнія часы пры адкорме.

Найлепшаю кармавою якасьцю вызначаюцца зялёны корм і сена з матылякветых расьлінаў, як канюшына, люцэрна, віка і інш. Аднак пры кармленьні імі ў сьвежым стане павінна быць як найбольшая асьцярожнасьць, асабліва пры кармленьні канюшынаю. Гэтыя расьліны ў маладым веку або, калі мокрыя, ці сагрэліся ў кучы, выклікаюць уздуцьце жывата, што можа пацягнуць за сабою і сьмерць жывёлы. Пры уздуцьці жывёлы ўліваюць ёй ў горла розныя цечы, якія паглынаюць газы (напр. вапенная вада). Таксама, каб пазбавіцца газаў, прабіваюць жалудак троакарам. Д. б.).

— **Ізноў дарэзны суд у Баранавічах.** Жыкары м. Клецку, нясьвіжскага пав., Іван Няміра і Іван Бобка засуджаны дарэзным судом на вечную катаргу за шпіёнства на карысьць сумежнае дзяржавы.

— **Чарговая лекцыя.** Чарговая лекцыя з цыклю ладжаных Лекцыйнай Камісіяй Бел. Навук. Т-ва популярна-навуковых публічных лекцыяў адбудзецца ў гэтую нядзелю, 14-га лютага, у салі Віл. Бел. Гімназіі. Чытаць будзе інж. Ант. Трэпка на тэму „Цуды тэхнікі". Пачатак у 4 гадз. папал.

Лекцыі гэтыя будуць і надалей пачынацца не ў 6, а ў 4 гадз. дзеля таго, што ў нядзелі ладзіць ад часу да часу свае лекцыі студэнцкае Т-ва Беларусаведы. На падставе паразуменьня кіраўнікоў лекцыйнае акцыі абодвых таварыстваў, лекцыі Бел. Нав. Т-ва будуць чытацца ад 4 да 6 гадз., а Т-ва Беларусаведы свае лекцыі будзе пачынаць не ў 5 г., як было дагэтуль, а роўна ў 6 гадз.

— **Сярод судовых аплікантаў.** У апошнія часы цэлы рад беларусаў окончыў юрыдычны факультэт унівэрсытэту. Яны часткова залічаны да судовых аплікантаў, часткова — ждуць не даждуцца гэткага залічэньня, без якога ня могуць выйсьці на адвакатаў. Аплікапты Віленскага Апэляцыйнага Округу ўсіх нацыянальнасьцяў заклалі свой прафсаюз. У склад ураду саюзу ўвайшоў, паміж іншым, і прадстаўнік беларусаў, грамадзянін М. Шкялёнак.

— **„Зорным Шляхам".** Друкуецца і выйдзе ў найбліжэйшым часе новы томік вершаў маладога песьняра Заходняе Беларусі Хвэдара Ільяшэвіча.

Корэспондэнцыі.

Як у нас сьпісывалі.

(Вёска Вабаевічы, Клецкае гм. Нясьвіжск. п.).

У нашай ваколіцы сьпіс насяленьня адбываўся гэтак.

Вёска нашая вялікая, дык перапісывалі нас трое камісараў: пан научыцель і два асаднікі, — і вёска была падзелена на тры часьці. Адзін асаднік дык акуратна заходзіў сьпісываць у кожную хату, а вучыцель і другі асаднік зганялі ў адну хату па якіх двесяць гаспадароў. У іх пыталіся аб будынкі, і гэта запісывалі, а больш ня пыталіся нічога і казалі падпісывацца. Адзін гаспадар і кажа: „Чаму вы ў мяне больш нічога ня пыталіся—якое я мовы, а кажаце падпісаваць"? А вучыцель адказывае: „Я вашу мову знаю добра і дома ўпішу". Тады гаспадар, ведаючы, што гэта незаконна, адмовіўся падпісаць няпоўны сьпісавы ліст, павярнуўся ды пайшоў з тае хаты дадому. Дык вучыцель зараз напісаў пратакол і паслаў у гміну, каб стуль адаслалі ў староства на штраф. Гаспадару гэнаму зараз сказалі гэта, і ён, вярнуўшыся да камісара, ледзь упрасіў вярнуць пасланца з пратаколам і згадзіўся падпісаць незапоўнены ліст. А цяпер ідуць чуткі, што камісары ўсім паўпісывалі польскую мову, як родную.

Ня будзе ніякага дзіва, калі акажацца на паперы, што ў нашай вёсцы ніхто не гаворыць пабеларуску, а ўсе—„палякі"...

Селянін.

"Экзамены".

(В. Купровічы, Бакштанскае гміны).

У Бакштанскім надлясьніцтве адбыліся „экзамены", якія „здавалі" лясьнікі і пан лясьнічы. Прыехалі яны да лясьніка Івуся ў вёску Купровічы ды ўзяліся, як мае быць, за самагон. Пілі сабе, пілі, знаючы меру, ажно пакуль ракам не папаўзьлі. А ў канцы трэба было зрабіць практыку на стрэльбу. Як раз у суседняй хаце была забава, дык лясьнікі завяліся з хлопцамі, пачалі біцца дый давай страляць. Аднаму прастрэлілі руку, другому ў нагу ўсадзілі набой. А пасьля агледзіліся, што гэткія жарты—не пераліўкі, дык узваліліся на каня лясьнічага і паехалі на пастарунак у Юрацішкі. Прыехаўшы да пастарунку, павысаджвалі адзін аднаго з возу. Пан лясьнічы пайшоў мэльдаваць, а лясьнікі ў пачакальню—спаць. Храплі на ўвесь пастарунак, як ваўкі пасьля добрае пажывы.

Ці пройдзе ім страляніна бязкарна? Аб гэтым людзі парознаму гадаюць. В. Д.

УСЯЧЫНА.

400 кілёмэтраў у гадзіну. У Амэрыцы пабудованы спэцыяльныя самаходы, якія пабіваюць рэкорды скорасьці. Маторы гэтых самаходаў маюць па 1000 паравых коняў і дасягаюць скорасьці да 400 кілёмэтраў на гадзіну.

Нязвычайны мост. Урад Даніі ў хуткім часе мае распачаць будову мосту паміж астравамі Маснэдэ і Фальстэр. Даўжыня гэтага мосту будзе выносіць 3¼ кілёмэтраў (3270 мэтраў). Будова гэтага мосту трываць-ме 6 гадоў.

Паштовая скрынка.

Грам. М. А. Станкевічу. Юрыдычную раду дамо ў адным з наступных нумароў. За матэрыялы дзякуем,—скарыстаем!

Грам. Гмыру. Вельмі рады, што Вы адгукнуліся. Пішэце, будзем вельмі ўдзячны. Часопісь наша будзе выходзіць рэгулярна—ведама, у меру магчымасьці. Асоба, аб якую пытаецеся, даўно выехала з Вільні і, здаецца, з Польшчы.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22